Zəfər və rifah siyasətinin təntənəsi

Şanlı Zəfər dövrünü yaşayan Azərbaycan dövləti qüdrətli ordusu və dinamik iqtisadi inkişaf tempi ilə yanaşı, güclü sosial siyasəti ilə də seçilir. Bu il anadan olmasının 100 illiyini qeyd etdiyimiz Ümummilli lider Heydər Əliyevin uğurlu sosial siyasətini ötən dövrdə Prezident İlham Əliyevin ən yüksək səviyyədə davam və inkişaf etdirməsi milli prioritetlərdəndir. Dövlət başçısının Azərbaycanın hərtərəfli tərəqqisinə xidmət edən siyasətinin mərkəzində vətəndaş rifahının təminatı prinsipinin dayanması ölkəmizin sosial sahədə böyük inkişaf yolu keçməsinə, əhalinin güzəranının gücləndirilməsi istiqamətində tarixi irəliləyişlərə imkan verib.

Prezident İlham Əliyevin uğurlu xarici və daxili siyasəti nəticəsində ötən 20 ildə Azərbaycan dünya miqyasında rekord templə inkişaf edən və 4 dəfədən çox iqtisadi artım əldə edən, qüdrətli ordu quran, strateji hədəflərinə doğru inamla addımlayan, dünya birliyində layiqli yer tutaraq etibarlı tərəfdaş kimi tanınan, beynəlxalq münasibətlər sistemində nüfuzlu mövqe tutan bir ölkəyə çevrilib.

Vətən müharibəsində silahlı qüvvələrin müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusu müasir dünyanın hərb tarixinə misilsiz döyüş peşəkarlığı nümunəsi kimi yazılan uğurlu hərbi əməliyyatları ilə möhtəşəm tarixi Zəfərə imza atdı. Beynəlxalq səviyyədə tanınan ərazilərimiz Ermənistanın 30 ilə yaxın davam edən işğalından azad edildi.

Ölkə rəhbərinin sosial sahəyə xüsusi qayğısı ötən 20 ildə dövlətimizin sosial siyasətinin ildən-ilə güclənməsinə, dayanıqlı və əhatə dairəsi daim genişlənən etibarlı sosial müdafiə sisteminin formalaşmasına imkan verib. Həmin dövrdə dövlət büdcəsinin illik sosial müdafiə və sosial təminat xərclərində 20 dəfədən çox, minimum əməkhaqqında 38 dəfə, minimum pensiyada 14 dəfə, orta aylıq əməkhaqqında 12 dəfə, orta aylıq pensiyada 18 dəfə, yaşa görə orta aylıq pensiyada 19 dəfə, pensiya üzrə ödənilən illik vəsaitdə 30 dəfədən çox artım baş verib. Hər ilin əvvəlində pensiyaların və fərdi hesablardakı pensiya kapitallarının indeksləşdirilərək artırılması təmin olunub.

Hazırda yaşa görə orta aylıq pensiyanın məbləği (467 manat) pensiyaçılar üçün yaşayış minimumundan (199 manat) 2,3 dəfə artıqdır. Xalis minimum aylıq əməkhaqqının xalis orta aylıq əməkhaqqına nisbəti isə 2003-cü ildəki 11,7 faizdən 2018-ci ildə 26,5 faizə, bu ilin əvvəlində isə 41,1 faizə çatıb. Ünvanlı dövlət sosial yardımın hər ailəyə düşən orta aylıq məbləğində isə 11 dəfə artım baş verib. Eyni zamanda, son illər qanunvericilikdə bir sıra dəyişikliklər edilərək, ünvanlı yardım proqramının əhatə dairəsi genişləndirilib, sosial yardımın təyinat şərtləri xeyli yumşaldılaraq bu proqrama əlçatanlıq artırılıb.

Son 20 ildə yeni iş yerlərinin açılması daimi xarakter alıb, aktiv məşğulluq proqramlarının uğurla davam etdirilərək ildən-ilə əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməsi, sosial müdafiə və reabilitasiya əhəmiyyətli yeni müəssisələr şəbəkəsinin qurulması təmin edilib.

"Azərbaycan sosial dövlətdir. Bizim siyasətimizin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı, onun qayğıları, onun problemləri, onun təhlükəsizliyi, onun xoşbəxtliyi dayanır" – deyən Prezidentin imzaladığı fərman və sərəncamlar nəticəsində, xüsusilə, son beş ildə mühüm sosial irəliləyişlər əldə edilib. Bu dövrdə 4 milyondan çox vətəndaşı əhatə edən, icrasına əlavə olaraq illik 7 milyard manata yaxın vəsait ayrılan 4 sosial islahat paketi həyata keçirilib.

Ümumilikdə, 2018–2023-cü illərdə minimum pensiya 2,5 dəfə, minimum əməkhaqqı 2,7 dəfə artırılıb. Orta aylıq pensiya 208 manatdan 437 manata, yaşa görə orta aylıq pensiya 234 manatdan 467 manata, orta aylıq əməkhaqqı 545 manatdan 921 manata çatıb. Median əməkhaqqında 2,2 dəfə, əməkhaqqı fondunda 2,7 dəfə, sosial müavinət və təqaüd ödənişlərində 5 dəfə artıma nail olunub. Ehtiyac meyarı 130 manatdan 246 manata, yaşayış minimumu 173 manatdan 246 manata çatdırılıb.

Sosial rifahda mühüm amil olan, 1,1 milyon insanı əhatə edən pensiya təminatı gücləndirilməklə, bu təminat proqramına əlçatanlığın daha da artırılması, pensiya sistemində humanist yanaşmaların tətbiqi sahəsində mühüm addımlar atılıb. 2019-cu ilin əvvəlindən yaşa görə müavinət yaşı pensiya yaşı ilə eyniləşdirilib, ötən ildən erkən pensiya hüququ olan kateqoriyaların sırası daha da genişləndirilib.

Aparılan islahatlar pensiya təminatının da əhəmiyyətli dərəcədə güclənməsinə səbəb olub. Pensiyalar üzrə xərclənən illik vəsait 2018-ci ildəki 3 milyard 523 milyon manatdan ötən dövrdə 2,4 milyard manat artaraq 2023-cü ildə 5,9 milyard manata çatıb. Təkcə bu ilin 11 ayında pensiya istiqaməti üzrə ayrılan vəsaitdə ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 715 milyon manat artım baş verib.

Sosial təminat sisteminin əhatə dairəsinin genişləndirilməsinin, həssas qrupların dövlət qayğısı ilə əhatə olunmasının daha bir göstəricisi kimi, son 20 ildə 15, o cümlədən, 2018–2023-cü illərdə 10 yeni sosial ödəniş növü təsis edilib. Onların sırasına müharibə veteranlarına, birinci dərəcə əlilliyi olanlara və əlilliyi olan 18 yaşadək şəxslərə qulluq edənlərə, Vətən Müharibəsi Qəhrəmanlarına, işləməyən pensiyaçı elmlər doktorlarına və fəlsəfə doktorlarına Prezidentin aylıq təqaüdü, uşaqları övladlığa götürən şəxslərə müavinət, himayədar ailələr üçün müavinət və s. daxildir. Nəticədə yalnız təqaüd təminatı üzrə götürdükdə, son beş ildə bu istiqamətdə ödənişlə təmin edilənlərin sayı 6,5 dəfə artaraq 393 minə çatıb.

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, bizim fəaliyyətimizin başlıca istiqamətlərindən biri şəhid ailələri və müharibə ilə əlaqədar əlilliyi olan şəxslərin xüsusi qayğı ilə əhatə olunmasıdır. 2007-ci ilin əvvəlindən şəhid ailələri, 2008-ci ilin sentyabrından müharibə ilə əlaqədar əlilliyi olan şəxslər Prezidentin aylıq təqaüdü ilə təmin edilirlər. Həmin təqaüdlərin məbləği ötən dövrdə şəhid ailələri üçün 6 dəfə artırılaraq 100 manatdan 600 manata, müharibə ilə əlaqədar orqanizmin funksiyalarının 81–100 faiz pozulmasına görə (I dərəcə) əlilliyi olan şəxslər üçün 5,6 dəfə artırılaraq 90 manatdan 500 manata, orqanizmin funksiyalarının 61– 80 faiz pozulmasına görə (II dərəcə) əlilliyi olan şəxslər üçün 5,7 dəfə artırılaraq 70 manatdan 400 manata, orqanizmin funksiyalarının 31– 60 faiz pozulmasına görə (III dərəcə) əlilliyi olanlar üçün 6,6 dəfə artırılaraq 50 manatdan 330 manata çatdırılıb.

Şəhid ailələri və müharibə əlilləri bu təqaüdlərlə yanaşı, aylıq pensiya və müavinətlərlə də təmin edilirlər, əmək və məşğulluq, vergi qanunvericiliyində onlar üçün bir sıra güzəştlər müəyyən olunub. Həmçinin dövlət başçısının növbəti qayğısı kimi, son illər həmin vətəndaşlar üçün mühüm sosial dəstək proqramları – 1997-ci il avqustun 2-dək ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş hərbi qulluqçuların ailələrinin və həmin tarixədək hərbi xidmət zamanı aldığı xəsarət və xəstələnmə ilə bağlı əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin və ya onların vərəsələrinin birdəfəlik ödəmə ilə təminatı proqramları icra edilib.

Tarixi Zəfərimizlə başa çatan 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra isə dövlət başçısının göstərişi ilə şəhid ailələri və müharibə iştirakçıları ilə bağlı genişmiqyaslı sosial dəstək proqramı icra edilir. Bu proqram çərçivəsində həmin kateqoriyalara aid 126 min şəxs sosial dəstək yönümlü 322 min xidmətlə təmin edilib. Belə ki, postmüharibə dövründə şəhid ailələri və müharibə iştirakçılarından ibarət 104 min nəfərə 117 min sosial ödəniş təyinatı həyata keçirilib, 11 min nəfərə 54,5 min sosial-psixoloji dəstək və reabilitasiya xidməti göstərilib. 453 hərbçi 472 yüksək texnologiyalı son nəsil protezlə, 21,9 min şəxs birdəfəlik ödəmə ilə təmin olunub. 20 min 500 nəfərin məşğulluğunun təminatı həyata keçirilməklə, onlardan 10 min 300 nəfər üçün özünüməşğulluq proqramı çərçivəsində kiçik ailə təsərrüfatları qurulub.

Postmüharibə dövründə şəhid ailələri və qazilərə ünvanlanan müavinət və təqaüdlərdə də orta hesabla 2 dəfə artım baş verib. Onlara Vətən müharibəsindən sonra 5 min 800, ümumilikdə, 14 min 600 mənzil verilib. Həmçinin qazilərə müharibədən sonra 424, ümumən ötən dövrdə 7 min 600 avtomobil verilib.

Digər həssas qruplardan olan vətəndaşların da dövlət tərəfindən mənzillə təminatı işləri aparılır. Heydər Əliyev Fondunun mühüm sosial layihələrindən biri olaraq son illərdə Abşeron rayonunda yeni çoxmənzilli yaşayış binaları tikilərək dövlət uşaq müəssisələrinin məzunlarının istifadəsinə verilib. Sosial Xidmətlər Agentliyinin "Məzun evi" sosial müəssisəsi kimi fəaliyyət göstərən həmin yaşayış binalarında 365 məzun mənzillə təmin edilib. Son illər yeni yaşayış binalarından da həmin məzunlara mənzillər verilir. Onlardan artıq 650 şəxs mənzillə təmin edilib.

Prezident İlham Əliyevin uğurlu sosial siyasətinin başlıca istiqamətlərindən biri də dövlət sosial xidmətlərinin vətəndaş məmnunluğuna uyğun göstərilməsidir. Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü olan DOST konsepsiyası son illər bu istiqamətdə aparılan islahatların mühüm uğurlarından biridir. DOST Agentliyinin və ilk DOST mərkəzinin açılışı tədbirində dövlətimizin başçısı bildirib: "Bizim siyasətimiz, demək olar ki, DOST mərkəzlərində öz əksini tapır – islahat, innovasiya, korrupsiyaya, rüşvətxorluğa qarşı mübarizə, yeni texnologiyalar, gənclərin bu işlərə cəlb olunması, könüllülərin fəaliyyəti. Yəni, bu mərkəzlər müasir Azərbaycanın simasını əks etdirir və ölkəmiz məhz bu yolla inkişaf etməlidir. Müasirlik, yenilik, islahatlar, gənclərin bu işlərə böyük dərəcədə qoşulması ölkəmizin inkişafına xidmət göstərəcək".

159 xidmətin "bir pəncərə"dən, operativ, şəffaf, müasir, innovativ əsasda təqdim olunduğu DOST mərkəzlərində bu ilin 11 ayında 642 min, ümumilikdə ötən dövrdə 1,9 milyon vətəndaşa məmnunluq səviyyəsi 98,1 faiz olan xidmət göstərilib. Artıq bir sıra ölkələr Azərbaycanın DOST təcrübəsini öyrənərək bu təcrübəni özlərində tətbiq etməyə maraq göstərirlər.

DOST infrastrukturunun ölkə boyu genişləndirilməsi işləri davam edir, o cümlədən işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə də DOST xidmətləri qurulur. 2022-ci ilin may ayında Zəngilanın Ağalı kəndində ilk "Smart DOST" xidmət məntəqəsi, bu ilin avqust ayında isə Prezident cənab İlham Əliyevin iştirakı ilə Bərdədə 9 şəhər və rayonun (Xankəndi, Ağcabədi, Ağdam, Bərdə, Füzuli, Xocalı, Xocavənd, Şuşa və Tərtər) sakinlərinə xidmət edən Qarabağ Regional DOST Mərkəzi açılıb. Hazırda DOST xidmətləri şəbəkəsinin Naxçıvan, Quba, Sabirabad, Sumqayıt, Gəncə, Masallı və Şuşanı da əhatə etməsi üçün layihə, təmir-tikinti işləri aparılır.

Sosial-iqtisadi siyasətin əsas istiqamətlərindən biri də əhalinin məşğulluğunun təminatıdır və ölkədə yeni iş yerlərinin açılması, məşğulluq imkanlarının artırılması davamlı xarakter alıb. Bu siyasətə uyğun olaraq son 5 ildə də aktiv məşğulluq proqramları ildən-ilə genişləndirilib və 1 milyondan çox şəxsi əhatə edib. İşsizlərin kiçik biznesə çıxışında mühüm rola malik özünüməşğulluq proqramına cəlb olunanların illik sayı da son beş ildə 14 dəfə artırılaraq 16 mini ötüb. Dünya Bankının maliyyə dəstəyi ilə həssas qruplardan olan 22 min işsiz şəxsin kiçik bizneslərinin yaradılmasına hədəflənən "Azərbaycanda məşğulluğa dəstək" layihəsi də proqramın genişlənməsinə mühüm dəstəkdir. Bu layihə çərçivəsində artıq 7 min şəxsə aktivlər verilərək kiçik biznesləri qurulub.

Dövlət başçısının sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı"na uyğun olaraq həmin ərazilərə qayıdan sakinlərin aktiv məşğulluq tədbirləri ilə əhatə olunması başlıca fəaliyyət istiqamətlərimizdən biridir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizə köçürülən sakinlərdən əmək qabiliyyətli olanların artıq təqribən 70 faizinin məşğulluğuna dəstək göstərilib və bu istiqamətdə işlər davam edir. Həmin bölgələrdə artıq əmək yarmarkaları da təşkil edilir.

Bu günlərdə Laçın, Şuşa, Füzuli, Zəngilan, Cəbrayıl şəhərləri, Laçının Zabux və Sus, Füzulinin Dövlətyarlı, Cəbrayılın Horovlu və Şükürbəyli, Qubadlının Mahruzlu və Zilanlı, Ağdərənin Talış və Suqovuşan, Ağdamın Xıdırlı, Kəngərli və Sarıcalı kəndlərinin sakinləri üçün peşə hazırlığı kurslarının təşkilinə başlanıb. Kurslara 2023–2024-cü illərdə həmin ərazilərdə məskunlaşmış, habelə məskunlaşacaq işsizlər cəlb ediləcək. Kurslarda iştirak üçün müraciət forması və qeydyyat barədə artıq media vasitəsilə məlumat da verilib.

Ümumilikdə, işğaldan azad olunan ərazilərimizdə aktiv məşğulluq proqramları genişlənəcək. Həmin bölgələr üzrə ilkin mərhələdə 12 min şəxsin peşə hazırlığına cəlb edilməsi planlaşdırılır. Eyni zamanda, Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramının Tədbirlər Planı üzrə 2023–2026-cı illərdə Cəbrayıl rayonunda Regional DOST Mərkəzinin və Peşə Hazırlığı Mərkəzinin, Ağdam, Füzuli, Zəngilan, Qubadlı, Kəlbəcər, Laçın və Şuşada DOST filiallarının, Kəlbəcərdə Reabilitasiya Mərkəzinin yaradılması da nəzərdə tutulub.

Ölkə Prezidentinin əlilliyi olan şəxslərə xüsusi qayğısının daha bir təzahürü kimi, son illər reabilitasiya infrastrukturu müasir tələblərə uyğun qurulub. 12 reabilitasiya və sosial xidmət müəssisəsi əsaslı təmir və yenidənqurmadan sonra istifadəyə verilib, Qəbələdə Uşaq Reabilitasiya Mərkəzi açılıb. Bu ilin 11 ayında da 78 min 9 yüz nəfər əlilə reabilitasiya xidmətləri göstərilib, 9 min 700 şəxsə 80 min 800 reabilitasiya vasitəsi verilib. Qarşıdakı dövrdə reabilitasiya mərkəzləri şəbəkəsi ölkə boyu genişlənəcək. Quba, Ağcabədi, Kəlbəcər, Şamaxı rayonlarında da belə mərkəzlərin açılması nəzərdə tutulub.

Digər yenilik Qarabağ Regional DOST Mərkəzində Ambulator Reabilitasiya Mərkəzinin açılmasıdır. Burada da məqsəd həmin mərkəzin əhatə etdiyi rayonlarda əlilliyi olan şəxslərin reabilitasiya xidmətlərinə əlçatanlığının artırılması, bərpa prosesində əldə edilən nəticələrin davamlılığının təmin edilməsidir. Yaradılacaq digər regional DOST mərkəzlərində də ambulator reabilitasiya xidmətlərinin təşkili nəzərdə tutulur.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə yaradılan DOST İnklüziv İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzi isə əlillərin və digər həssas qrupların yaradıcılıq potensialının inkişaf etdirilməsinə, onların inklüziv şəraitdə cəmiyyətə fəal inteqrasiyasına xidmət göstərən məkandır. Ötən dövrdə burada 480 benefisiar müxtəlif yaradıcılıq istiqamətləri üzrə təlimlərdə iştirak edərək bacarıq və qabiliyyətlərini inkişaf etdirib, həmçinin sosial pedaqoji və psixoloji xidmətlərdən yararlanıblar. Onların 321-i əlil, 76-sı valideyn himayəsindən məhrum uşaq, 72-si aztəminatlı ailənin üzvü, 18-i şəhid ailəsi üzvünün, müharibə əlilinün övladları olub.

Ötən ay Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə DOST İnklüziv İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzinin İsmayıllı rayonunda "DOST EVİ" filialının açılışı olub. 10 istiqamət üzrə 6 emalatxananın (dulusçuluq, bədii oyma, misgərlik və zərgərlik, dərzilik və kəlağayı, xalçaçılıq, toxuma və bədii tikmə, un məmulatları emalatxanaları) fəaliyyət göstərdiyi bu yeni inklüziv məkan da bölgədə yaşayan əlillərin və digər həssas qrupların təlimlər vasitəsilə müxtəlif istiqamətlərdə bacarıq və qabiliyyətlərinin təkmilləşməsinə, onların məşğulluğuna, gəlir imkanlarının artırılmasına, milli sənətkarlığın inkişafına, bölgədə turizm imkanlarının genişləndirilməsinə və s. dəstək məqsədinə xidmət edir.

Son illər mühüm addımlar atılaraq, sosial xidmətlərin geniş miqyasda elektronlaşdırılması təmin edilib. Hazırda nazirliyin 159 xidmətindən 140-dan çoxu e-platformadan təqdim edilir, 30-dan çox e-arayış xidməti, 50-dən çox proaktiv xidmət yaradılıb. 2019-cu ildə ölkənin sosial reyestri olan e-sosial.az portalı, 2020-ci ildə fərdi hesabların e-qaydada proaktiv açılması xidməti, 2022-ci ildə "Əmək və Məşğulluq" altsistemi istifadəyə verilib.

Dövlət başçısının tapşırıqlarına uyğun olaraq son illər ölkəmizdə aparılan sosial islahatların uğurları, dövlət sosial xidmətlərinin "bir pəncərə"dən, müasir iş prinsipləri, rəqəmsal mexanizmlər üzərində təqdim edilməsi, vətəndaş məmnunluğuna uyğun çevik və şəffaf, proaktiv xidmətlər sisteminin yaradılması beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən də yüksək qiymət alıb: yalnız 2022–2023-cü illərdə nazirlik və qurumları 44 beynəlxalq mükafat və sertifikatla təltif edilib.

Beləliklə, Prezident İlham Əliyevin sosial sahəyə yüksək qayğısı nəticəsində ölkəmizdə vətəndaş rifahının və məmnunluğunun təminatı istiqamətində mühüm tarixi nailiyyətlər, əmək, məşğulluq, sosial müdafiə sistemlərinin inkişaf etdirilməsi sahəsində beynəlxalq səviyyədə də qabaqcıl islahat nümunələri kimi qəbul olunaraq təbliğ edilən uğurlar əldə olunub və bu sosial nailiyyətlər silsiləsi qarşıdakı dövrdə də davam edəcəkdir.

Vüsal NƏSİRLİ,
Əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini